



**R. P. Valerii Reginaldi Bvrgvndi Seqvani E Societ: Iesv,
Praxis Fori Poenitentialis**

Ad Directionem Confessarii, In Vsv Sacri sui muneris ...

Regnault, Valère <1543-1623>

Mogvntiæ, 1617

Cap. 15. De iis quæ redduntur licitam conuersationem cum
excommunicato,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78477](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78477)

CAP. XV.

De ijs que reddunt licitam conuersationem cum excommunicato.

SUMMARIUM.

- 97 Licitam reddi posse communicationem cum excommunicato, & casus in quibus redditur.
- 98 Casus utilitatis, sive nostre, sive illius.
- 99 Cauenda in ea communicatione.
- 100 Casus in matrimonij, in quo uxori communicare viro excommunicato licet in obsequijs ei debitis.
- 101 Aliquot exceptiones.
- 102 Quatenus licitum sit viro communicare cum vxore excommunicata.
- 103 Difficultas an possit communicare in alijs humanis (vt in colloquio) quam in obsequijs debitis.
- 104 Rationes pro parte affirmatiua, cum solutione earum que adferuntur in partem contrariam.
- 105 Difficultas, an licitum sit coniugi excommunicato petere ab altero obdugere debitum conjugale.
- 106 Pars affirmans teneri potest.
- 107 Quatenus vxor a marito excommunicato possit dotem repetere.
- 108 De licita conuersati, ne subditorum cum Superioribus excommunicatis, ac primo de licita liberorum cum parentibus.
- 109 Que locum habet in liberis emancipatis, & in natis post excommunicationem, & quantumcunque excommunicatio sit parentum cum communicantibus cum eis.
- 110 Casus aliquot, in quibus id patitur exceptionem.
- 111 Licita est seruis etiam tantum mercenarijs cum dominis excommunicatis conuersatio, nisi sit in crimine.
- 112 Licita conuersatio Clericorum cum Episcopo excommunicato, de cuius sunt familia. Item Religiosorum cum suo Superiore excommunicato. Itemq; eorum qui sunt de familia Regis, cum ipso excommunicato.
- 113 Restrictio cum qua sunt hec accipientes.
- 114 Non obstat excommunicatio, quoniam debeat excommunicato solui debitum, nisi in sententia id sit specialiter prohibendum.
- 115 Solutio eius quod obijciunt in contrarium.
- 116 Quatenus sit, vel non sit licitum addicere se excommunicati seratio.
- 117 Communicatio licita parentum cum liberis, & dominorum cum seruis.
- 118 Casus in quibus eadem est illicita.
- 119 Quatenus licita sit fratris cum fratre, & serui cum conseruo excommunicato conuersatio.
- 120 Ignorantia excusans conuersationem cum excommunicato.
- 121 Non est licitum excommunicato ingerere se conuersationi eorum, qui cum ignorent ipsum esse excommunicatum, non peccant conuersando cum eo.
- 122 Casus in quibus id patitur exceptionem.
- 123 Licitum est de se, suppeditare excommunicato necessaria ad vite sustentationem: illiq; adesse in grati necessitate famam, aut rei familiae periturae, nisi in futurum sit deterior.
- 124 Licitam esse cum excommunicato conuersationem, ob necessitatem accipiendi ab eo sustentationem, vel corporis conuersionem.
- 125 Itemq; ob necessitatem vitandi magnum damnum proprii matrimonij, aut status.
- 126 Itemq; ob necessitatem consilij.
- 127 Excusatur communicans cum excommunicato, per v. n. compulsi.
- 128 An etiam excusetur metu ad actus, explicatur aliquot propositionibus.

130 Quando Superioris iussio excuset communicantem cum excommunicato.



VIDERETUR forte alicui non posse fieri licitam conuersationem cum excommunicatis, praesertim haereticis, cum ea iure diuino sit prohibita. Namque Diuus Paulus ad Tit. 3. hereticum hominem post vnam, aut secundam correptionem cuitandum praecipit: & D. Ioannes in 2. sua Epistola haereticum non esse recipiendum in domum, nec aue ei dicendum. Sed quia vsus Ecclesiae ostendit rem aliter se habere; proposita loca sic accipienda sunt, vt prohibeant eam conuersationem cum haereticis, ex qua damnum animae sequitur. Et tamen quaeuis conuersatio perniciosa animae, illicita sit, & prohibita iure diuino, iuxta illud prioris ad Corinth. capit. 5. Si is qui frater nominatur, est fornicator, aut auarus, aut idolis seruus, aut maledicus, aut ebrius, aut rapax, cum huiusmodi nec cibum sumere. Ea tamen quae cum haereticis est, merito prohibetur specialiter, tanquam omnium perniciosissima, maximeq; periculosa: tum alijs; sermo enim eorum vt cancer serpit, ex cap. 2. posterioris ad Timotheum etiam ipsismet haereticis, vt indicat illud posterioris ad Thessal. capit. 5. Si quis non obedit verbo nostro per Epistolam, hunc notate, nec commiscamini cum illo, vt confundatur. Non enim dubium est, perniciosum esse quod reddit confusione dignum.

Iam vero sicut iuri antiquo non est derogatum per constitutionem Concilii Constant. quoad excommunicatos nominatim denunciatos, & notorios Clericorum percussores, in casibus in quibus illicita est communicatio cum excommunicato: ita nec in ijs casibus in quibus eadem licita redditur; quales sunt ij quorum fit mentio in quaest. 3. Cap. Quoniam multos, & nonnullis alijs eiusdem quaestionis; itemque tituli de sentent. excommunic. Solent vero dictionibus huius verficuli;

Vtile, lex, humile, res ignorat a, necesse;

significari apud Diuum Thomam in 4. distinctione 18. quaestio. 2. art. 1. quaestiuicula 1. Palud. eadem distinct. quaest. 6. art. 2. Syluest. Excommunicatio 5. nu. 4. Adrianus in 4. De clauib. quaest. 3. Sotum in 4. distinct. 2. quaestione 1. artic. 4. concl. 5. & Caiet. verbo Excommunicatio, cap. vltimo vers. Circa tertium; & vt notat Vgol. tab. 2. De cen. iuris cap. 23. §. 4. in fine, Doctores communiter post glossam ad cap. Cum desideres, De sentent. excommunic. Earundem explicationem sigillatim persequemur deinceps.

Vtile.

SECTIO II.

HOC vocabulo significatur licitum esse cum excommunicato non tolerato communicare ob nostram, vel ipsius utilitatem. In duobus tamen tantum casibus, vt ex memorata glossa, & D. Thoma, nullusq; alijs notat Vgolinus in cit. cap. 23. §. 5. in fine. Prior est, cum nobis debet aliquid posterior cum id salus animae ipsius exigat adeo vt Couarr. recte eam significationem expressisse videatur ad Cap. Alma mater, l. part. §. 1. tum sub finem numeri 8. Inquens licitam esse communicationem cum excommunicato, ad exigendam ab ipso debitam pecuniam, aliamve rem quampiam, iuxta Cap. Si vere, De sentent. excommunic. etiam trahendo ipsum in ius, iuxta Cap. Intelleximus, De iudicijs: quia excommunicatus reportaret alioqui de sua malitia commodum. Tum etiam in sequenti numero. 10. addens licitum, adeoque pium esse cum excommunicatis communicare in ijs quae ad eorum correctionem, & animarum salutem pertinent mimum ad illos auocandos a contumacia, & reuocandos ad Ecclesiae obedientiam.

De qua re textus est apertus in Cap. Cum voluntate, De sentent. excommunic. In quo etiam conceditur alia verba incidenter interponi, ad facilius ex familiaritate proficiendum cum eo. Fit quoque specialis mentio de Praedicatoribus, & Confessarijs qui ad eorum instructionem destinati sunt, de quibus Palud. loco citato. Vnde sumitur fundamentum eorum quae ex alijs habet Henriquez in summa lib. 13. cap. 22.

§. i. licitum esse audire excommunicati confessionem, etiam si non esset ob indispositionem absolendus: item concionari apud excommunicatos, spiritualia consilia eis dare, etiam admittendo alia verba vrbantatis, quibus benevolentia, & attentio captari solet; siq; hæc per Epistolam fiant, præmittere consuetam salutationem; item legere coram excommunicato sacram Scripturam, aut alium librum pium, vt ipse vtiliter audiat, aut recitare cum eo aliquam orationem priuatam, quæ ad eius conversionem iuuat.

99. Videndum est autem, vt ista sincere, hoc est, animo fraternæ dilectionis, & correctionis fiant, & absq; fraudulenta simulatione. Nam vt post Maiorem Conarr. *sub finem cit. num. 10.* ait, si quis alloquatur excommunicatum sciens tale colloquium ad salutem illius nihil conducturam, seipsum decipit, nec penam iure statutam euadit. Videndum etiam est, ne talis communicatio extendatur ad ministerium Sacramentorum, vel ad admissionem ad diuina, vt recte monet Adrianus in 4. *De clauibus, quest. 3. in exceptione 3.* Nam id nõ licere patet ex Cap. Antecessor 11. *questione 3.* Ratioq; est: quia cum excommunicatus non possit ingerere se diuinis absque damnatione animæ suæ, id non esset saluti ipsius consilium, sed perniciem ei creare. Dicitis adde ex Nauarr. in *Enchir. cap. 27. numer. 27.* sicut licet cum excommunicato communicare pro sua salute, licere quoque pro nostra, aut aliena; nempe pro nobis perendo spirituale consilium, immo & pro commodo temporali valde necessario, quando non occurrat alius similis à quo petatur; quod etiam loco cit. habet Henriquez.

Lex.

SECTIO II.

100. DICTIO lex hæc pro matrimonio ponitur ex Palud. in 4. *distin. 18. questio. 6. art. 2.* Angelo Excommunicatio 8. *num. 7.* & Sylu. Excommunicatio 5. *num. 4.* quos sequitur Vgol. in *cit. capit. 23. in fine §. sexti*: rationem reddens, quod in matrimonio mulier sit sub lege viri. Significat igitur licitum esse vxori communicare cum marito excommunicato, nõ modo in petitione, & redditione matrimonialis debiti, sed etiam alterius cuiuscunq; debiti: vt communem sententiam esse ibidem notat Sylu. colligiturq; ex cap. Quoniam multos 11. *quest. 3.* & ex Cap. Inter alia, de sententia excommunicationis: vbi vxori communicatio mariti excommunicati simpliciter permittitur; atq; adeo quoad omnia obsequia debita. Vbi enim lex non distinguit, nec nos distinguere debemus, argumento legis De pretio, ff. De publiciana in rem actione. Quod Vgol. in memorato §. 6. *num. 1.* notat; & monet proinde, etiam si matrimonium sit inualidum, dummodo contractum sit bonæ fide, impedimentumque validitatis adhuc ignoretur. Item etiam mulier ei quem sciuit excommunicatum esse, nupserit. Ratio est, quia ius in hæc re loquitur absolute de vxore, prout obligatur ad obsequium viro præstanda. Atque in illis etiam casibus obligatur; in posteriore quidem, tanquam vera vxor; in prioro vero tanquam bonæ fide habita pro vera. Non solum autem redditionem, sed etiam petitionem debiti licite marito fieri ab vxore, multorum autoritate idem habet *num. 2.* Et confirmatur, quia excommunicatus reportaret alioqui de sua malitia omnimodum, quod absurdum est, ex Cap. Intelleximus, De iudicijs.

101. Attamen tale priuilegium non habet locum si excommunicatio lata sit propter matrimonium ipsum male celebratum, ex Palud. Angelo & Sylu. locis citatis, ac D. Anton. 3. *par. tit. 25. ca. 1. §. 1.* Nam tunc, vt hic & Sylu. expresserunt, si ob talem causam, etiam in alterum tantum coniugum lata sit excommunicationis sententia, neuter potest cum altero communicare: sicut nec potest in quocunq; alio crimine pro quo excommunicatus sit, vt habetur ex *cit. Cap. Inter alia, in fine.* Idem sentientes plures alios refert Sanchez lib. 9. de matrim. *disp. 14. nu. 9.*

Necitem sic extendi debet hoc priuilegium, vt existimetur licere vxori communicare cum eo excommunicato cum quo maritus communicat: quin potius existimandum est contrarium, cum exclusio vnus expressè facta à lege (vt facta est viri in citato Cap. Quoniam multos) sit inclusio alio-

rum; argumento Cap. Nonne, De presumptionibus: quæ ratio est Vgolini *ibid. n. 4.* Sicq; vt D. Anton. Sylu. & Angelus locis citatis aiunt; si vir simul cum altero excommunicato cibum sumat, non potest vxor cum eis in eadem mensa comedere: potest tamen in eadem domo; sed in alia mensa ita remota, vt minime censetur simul comedere.

Nec etiam debet hoc priuilegium extendi ad diuina, num casus licitæ conuersationis cum excommunicatis, expressè quinque memoratis dictionibus sumi debeant extra diuina; sicut tangit Caietan. in verbo Excommunicatio *cap. vltimo, vers. Circa tertium.* Ita vt nec vxori cum viro excommunicato, nec viro cum vxore excommunicata communicare in diuinis liceat. Quod etsi tutius est: contrarium tamen non caret probabilitate, iuxta ea quæ habet Sanchez in præced. *num. 5.* Adde ex Vgolino in eodem *num. 4.* nec debere extendi ad sponsum, cum nondum sit vxor; necdum obligetur ad obsequia viri. Neq; ad vxorem quæ diuortio separata est à marito: quia per separationem liberatur ab onere obsequendi marito.

Significat quoq; proposita dictio licitum esse viro communicare cum vxore excommunicata (intellige nisi excommunicatio in eam lata sit propter male celebratum matrimonium, iuxta paulo antedicta) in ijs quæ vxor debet marito; vt sunt copula, & obsequia domus, ex Palud. Syluest. & Caiet. locis cit. Item in ijs quæ maritus debet vxori, vt sunt gubernatio, & prouisio rerum necessariorum. Quod confirmatur ex eo quod D. Thomas pro certo habet in 4. *distin. 18. quest. 2. art. 4.* in responsione ad primam questionem, licitam esse cuius siue cum suo superiore, siue cum suo inferiore communicationem in illis ad quæ ei præstanda obligatur. Porro sicut inferior obligatur ad obsequium superioris; ita & superior ad regimen inferioris, & obligatur ad ei prouidendum de necessarijs. Atq; adeo, prout D. Thomas recte ait, sicut in ijs quæ vxor debet viro, ita & in ijs quæ vir debet vxori, potest vir cum vxore excommunicata communicare.

An possit etiã in cæteris vt in *comestione, locutione, & huiusmodi alijs*, sicut potest vxor cum viro excommunicato, prout ante diximus, difficultas est. Nam non posse existimat Syluest. in verbo Excommunicatio 5. *numer. 4.* citans alios, vt etiam citat Vgolinus in memorato §. 6. *numero 6.* Addens pro eis rationes has: tum quod ius soli vxori det priuilegium respectu mariti excommunicati: tum quod maritus facile possit vxorem inducere & compellere, vt suam liberationem ab excommunicatione procuret, non contra. Couar. autem ad Cap. Alma mater, 1. *par. §. 1. num. 8.* cum Angelo in verbo Excommunicatio 8. *numer. 8.* & Adriano in 4. *De clauibus, questio. 3. exceptione 6.* & alijs (quos referunt & sequuntur in eodem loco Vgolinus, & in eadem disput. Sanchez *num. 16.*) existimat virum posse in prædictis communicare cum vxore excommunicata.

Et probat ex conditione societatis: nam iuxta glossam penultimam ad Cap. Si vere, De sententia excommunicati, excommunicatus ratione societatis toleratur: siue, vt habet Adrian. licitum est non dissoluere societatem propter excommunicationem in socio superuenientem, si dissolutio sine præiudicio proprio fieri nequeat. Vnde consequens est ob maximum quod inter coniuges est societatis vinculum, virum cum vxore excommunicata posse communicare in omnibus in quibus vxor potest cum viro excommunicato. Deinde, vt argumentatur Vgolinus: Ex communi Doctorum sententia in correlatiuis, dispositum in vno, locum habet etiam in altero. At maritus & vxor sunt correlatiua. Ergo quod ante proposuimus esse dispositum in Cap. Quoniam 11. *quest. 3.* & in Cap. Inter alia, De sententia excommunicati, vt vxori liceat communicare cum viro excommunicato in obsequijs ei ab ipsa debitis; ita accipiendum est, vt viro quoque liceat vxori excommunicatæ communicare in obsequijs ei ab ipso debitis: præsertim cum ratio dispositionis eadem sit in vtroque casu. Nam ratio permittendi talem communicationem fuit, tum obligatio vxoris præstandi marito varia obsequia, tum difficultas eorum separatio, tum fornicationis periculum: quæ perinde vrgent ex parte vxoris ac ex parte viri.

Vnde satis constat quid respondendum sit ad priorem

ratio-

rationem contrariam. Ad posteriorem autem respondendum est, quod quamvis maritus (prout per Cap. Negligere 2. quæstio. 7. docet Angelus, in cit. numer. 8.) peccet mortaliter si neglexerit uxorem iure maritali corrigere, & auertere à contumacia, pro qua in excommunicationem incurrit, nisi forte talis esset, quæ ipsa correctione peior efficeretur: ex eo tamen non sequitur priuari societate illius, ac pœna iuris incurrere communicando cum illa, in colloquio, mensa, & alijs.

105. PORRO cum priuilegium istud significatum per dictionem *lex*, non sit institutum in fauorem coniugis excommunicati, sed alterius: vt patet consideranti textum memorati Cap. Quoniam multos: ideoque non videatur magis licitum coniugi excommunicato ingerere se communicationem alterius coniugis, extra ea quæ specialiter ei præstare obligatur, quam liceat cui cumq; alteri excommunicato ingerere se excommunicationem eorum, quibus à eo conuersari concessum est per Concilij Constant. constitutione. Cum, inquam, id ita sit, difficile est statuerè vtrum coniugi excommunicato sit licitum ab altero coniuge petere debitum etiam coniugale.

Et quidem glossa eiusdem Capituli Quoniam multos, ad verbum *Vxores*, aperte docet non licere: quam sententiam ex Instituto refutat Vgol. in cit. §. 6. num. 3. & post eum Sanchez 2. in eadem disput. 14. numer. 20. Præcipua ratio est, quod coniux non excommunicatus coniugi excommunicato perinde teneatur obsequia debita præstare post excommunicationem acante eam, iuxta antedicta. Quare excommunicatus indigens illis, si non exhibeantur vltro, potest ea exigere, præsertim debitum coniugale, à quo sine periculo incôtenientia abstinere cõuersando perinde cum vxore ac prius, difficillimum est. Ne igitur excommunicatio quæ medicinalis est, ex capit. 1. De senten. excommunic. in 6. sit offendiculum, tenendum est non ob stare quin excommunicatus possit debitum coniugale petere. Palud. vero in 4. distin. 18. quæst. 6. art. 2. *versus finem*, ait excommunicato licere debitum coniugale petere etiam in iudicio; non item debitum temporale. Caietan. autem in verbo Excommunicatio, cap. vlt. *versus Vbi scito*, & post ipsum Sotus in 4. dist. 22. quæst. 1. art. 4. *concl. 2. sub finem*, volunt licere excommunicato vtrumque illud debitum exigere: etiam possit debitor aduersus eum excipere, hoc est, actionem eius excludere, allegando excommunicationem: quia excommunicatus non potest stare in iudicio tanquam actor, sed conueniri tanquam reus, ex cap. Intelleximus, De iudicijs: prout communem illius interpretationem esse glossa ibidem notat. De qua re Sanchez in sequen. num. 24.

106. Cæterum licet si difficile statuerè, quod potissimum istorum teneri debeat propendeo tamen in Caietan. & Soti sententiam: tum quia in hac disciplina recentioribus deferendum est, præcipue si qui fuerint & diligentes, & scilicet ingenio præditi, prout ex glossa & Iasone ad principij legis Galus, ff. De liberis & posthumis, notat Nauarr. in Miscell. 47. De oratione num. 3. quales citra controuersiam fuerunt Caiet. & Sotus. Tum quia licitum est Superiori excommunicato ingerere se conuersationi subditi, in ijs quæ hic tenentur ipsi præstare. Inter illa autem numerari potest directio ipsius subditi quando ea indiget in exhibitione obsequij ad quod tenetur ratione subiectionis. Nemo enim dicat excommunicatum non posse monere suum subditum de ijs quæ seruare debet, vt satisfaciatur suæ obligationi. Quia ergo creditor rationem quandam superioris habet comparatione debitoris, ille potest debitum ab hoc petere per modum directionis ei necessaria ad satisfaciendum suæ obligationi, maxime cum ad petendum aliqua legitima causa vrget, vt periculum fornicationis, vrget petitionem debiti coniugalis: sicut aliqua penuria, aliaue necessitas vrget petitionem reliquorum debitorum.

107. Aduerte quod vxor (cum iuxta antedicta debeat cum marito excommunicato perinde esse atq; antea) non possit dotem ab eo repetere propter excommunicationem; nisi ipse tandiu in illa perseueret, vt pro hæretico cõdemnatus, ipso iure bonis suis priuetur, iuxta Cap. Cum secundum leges, §. 111. De hæreticis in 6. Quod idem iudicium, est si ipse in hæresim incidisset propter quam incurrerit in excommu-

nicationem, argumento Cap. Decreuit, de dot. tit. & lib. Quod vtrumq; nota Vgolinus in citato §. 6. num. 3.

Humile.

SECTIO III.

108. HAc dictione iuxta cõmunem interpretationem significatur licitam esse subditis conuersationem humanam cum excommunicatis quibus subditi, etiam denunciatis, aut notorij Clericorum percussoribus. Habetur enim talis licentia ex Cap. Quoniam multos 11. quæstio. 3. ob bonam rationem quæ redditur in Cap. Inter alia, De sententia excommunic. scilicet quod per excommunicationem non debeat tolli obligatio quæ subditi ante illam tenentur ad obsequium familiare sui superioris, quod quidem exhibere ei non possunt sine humana conuersatione.

PRIMUM ergo licitum est filijs & filiabus conuersari cum patre & matre excommunicatis. Quod extendendum est ad omnes filios cuiuscunq; conditionis sint, vt ostendit Vgol. 1. ab 2. De censuris cap. 23. §. 7. nempe siue naturales, siue adoptiui sint, & siue in primo, siue in vltiore gradu: puta nepotes, pronepotes, abnepotes. Adde & eos, q; ratione affinitatis sunt loco filiorum, vt gener, nurus, priuignus, vel priuigna. Nam cum omnes tales comprehendantur nomine filiorum, ad eos omnes propositi priuilegijs extenditur: cum sit beneficium Principis, quod est latissime interpretandum, argumento Cap. Cum dilecti, De donationibus, & Cap. Olim De verborum significatione.

109. Neque esse excipiendos filios emancipatos & à patria potestate liberatos, idem *ibidem* numer. 7. tenet, non modo cõtra D. Thomam, Hostien. & Gabr. & Sor. per ipsum citatos, sed etiam contra Palud. in 4. distin. 18. quæst. 6. art. 2. & D. Anton. 3. part. titul. 25. cap. 1. §. 1. qui sicut illi, absolute excipiunt emancipatum. Illud etiam quod Angelus Excommunic. 8. numer. 10. & Sylu. Excommunicatio 5. num. 4. *versus 3.* & Armilla eodem verbo num. 46. volunt emancipatum quidem si sit commensalis patris, esse excipiendum; non item si commensalis patris non sit: ipse Vgolinus censet habere tantum locum in filio adoptiuo emancipato: cuius emancipatione omne ius paternum tollitur, ex §. Adoptiui, Instit. De exheredatione liberorum.

Fundamentum autem illius contra tot ac tantos auctores, est, quod simpliciter permittatur filijs cõmunicatio cum parentibus excommunicatis in cit. Cap. Quoniam multos; neque iure non distinguente, nos debeamus distinguere, argumento legis Pretio, ff. De publiciana in rem actione. Deinde quod illius permissionis ratio sit ex cit. Cap. Inter alia, obligatio filiorum præstandi obsequia parentibus; quæ non tollitur emancipatione filiorum, aut eorum separatione à communi parentum mensa. Adde ex eodem Cap. Inter alia, filium non tantum posse, sed etiam debere cõmunicare cum patre excommunicato. Idq; præcedere, vt *ibid.* num. 9. & 10. docet Vgol. siue ante, siue post patris excommunicationem natus sit; cum in vtroq; casu ad obsequia paterna teneatur. Imo etiam procedere etiam si pater sit excommunicatus cum ijs qui cum ipso communicauerint.

110. Veruntamen idipsum exceptiones patitur. Prima est, vt non possit filius cõmunicare in crimine pro quo pater excommunicatus est, ex eod. cap. Inter alia. Secunda, vt nec possit cõmunicare quando id daret illi causam perseuerandi in contumacia sua, ex cit. Cap. Quoniam multos, *versus Vxorium consilio*. Tertia, vbi periculum esset propriæ subuersionis, vt cum denunciatus esset ob hæresim, argumento Cap. fin. De hæreticis. Quarta, cum communicatio fuerit in diuinis: talis enim non debetur patri quatenus pater est; vnde Parochus patri suo denunciato, aut notorio Clerici percussori non debet Sacramenta administrare, nec coram eo Missam dicere.

111. SECVNDO licitum est seruis & ancillis conuersari cum dominis excommunicatis. Quod intelligendum est non modo de mancipijs, sed etiam, iuxta Palud. & ceteros supra memoratos, de alijs qui ad seruendum illis obligantur; siue sint famuli domestici gratis aut pro mercede seruientes: siue rustici pretio conducti ad colendas terras dominorum suorum; siue coloni partiarj, id est, qui pro cultura agrorum

capiunt certam fructuum portionem. Nam & his licitum est, vt notant D. Anton. & Syluest. cum dominis excommunicatis communicare, quantum exigit cultura quam susceperunt.

Idem iudicandum est de ceteris, qui sunt de talium dominorum familia, vt iuxta eosdem authores, de nutricibus, & alijs similibus personis quæ societatem contraxerunt cum aliquo tali, à quo si recederent, non haberent, vnde viuerent. Quæ doctrina probatur ex eo, quod in citato Cap. Quoniam multos, post exceptos seruos & ancillas, seu mancipia: tanquam diuersi ab illis, excipiuntur rustici & seruientes, ac omnes alij, illius scilicet generis, qui non adeo curiales sunt, vt eorum consilio scelera perpetrentur, id est, vt glossa ibidem ad verbum Scelera, interpretatur: tales sunt qui non seruiunt Domino in crimine: ijs enim qui taliter seruiunt, ius non patrocinatur, sed aduersatur omnino, vt patet ex textu citati Cap. Inter alia, & ex glossa finali eiusdem. Id quod intelligendum est de seruientibus in crimine criminoso, seu propter quod irretitus est excommunicatione, satis significatur in ead. glossa, cum dicitur illos ex tali excommunicatione eadem quæ illi sententiâ irretiti, per Cap. Nuper, & Cap. Si concubina, De sententia excommunicati in quibus sermo tantum est de crimine criminoso.

113. TERTIA (quod expresse docent D. Anton. 2. part. tit. 25. cap. 1. §. 1. Adrian. in 4. De clauib. quæst. 3. exceptione 6. Sylu. Excommunicatio §. num. 4. versu 3. & Armilla eodem verbo num. 46.) licitum est Clericis qui cohabitant Episcopo; suntq; de eius familia, cum eodem excommunicato conuersari titulo ei seruientium; non est autem licitum reliquis ipsius Clerici, iuxta Cap. Miratus, dist. 93. Similiter licitum est (quod idem docent & Sor. in 4. dist. 22. quæst. 1. art. 4. concl. 5.) Monachis conuersari cum suo Abbate excommunicato, quia indissolubiliter sunt ipsius familie incorporati. Verum est tamen quod ei in illis quæ superioritatem dignitatis respiciunt obedire non tenentur, sicut nec Clerici Episcopo suo excommunicato: quod vtrumq; probat Richardus in 4. dist. 18. art. 11. quæst. 2. & 3. approbatq; Vgolinus De censuris tab. 2. cap. 23. §. 9. in fine hac ratione: quod vterq; ille per excommunicationem, officij vsu careat. Qui etiam paulo ante monet licitum esse ijs qui sunt de familia Regum aut aliorum Principum (tanquam seruientibus scilicet) cum ipsis innotatis excommunicatione, ac denunciatis versari, non autem ceteris subditis eorundem, argumen. Cap. Nos sanctorum 15. quæst. 6.

114. Aduerte autem hoc seruorum priuilegium non extendi ad communionem cum dominis in crimine criminoso, & contumacia illius, aut in diuini, aut cum periculo propria subuersionis: quia ratio eadem valet in eis, atque in vxoribus & filijs. Sicut & valere potest ad asserendum illud quod idem Vgolinus habet in proced. §. 8. nu. 1. circa medium: id ipsum priuilegium procedere quantumuis dominus sit excommunicatus cum omnibus ei communicantibus: nisi sit additum (prout addi posse paulo post dicitur) etiam in obsequijs debitis.

115. Hic se offert dubitatio. An si quis vel iuramento, vel aliâ aliquâ legitima obligatione tenetur aliquid intra certum tempus prestare, aut soluere alicui qui interea nominatim denunciatur, possit seingere illius conuersationi ad satisfaciendum tali obligationi? De qua re nonnulli apud Syluest. Excommunicatio §. num. 18. existimant id non esse licitum, quia iuxta Cap. Quod in dubijs, & Cap. Inter alia, De sententia excommunicationis; nemini licet communicare cum nominatim denunciato, nisi personis expressis in Cap. Quoniam multos supra memoratis. At in eo nulla mentio fit de debitoribus: Non est ergo licitum debitori se communioni excommunicati ingerere soluendo ei debitum. Palud. vero in 4. dist. 18. quæst. 0.6. art. 2. D. Anton. 3. parte tit. 25. cap. 1. §. 1. & Sylu. loco citato cum alijs nonnullis quos ipse commemorat, existimant id licere. In eadem sententia est glossa ad Cap. Nos sanctorum 15. quæst. 6. quam Syluester hac ratione confirmat, quia lege naturæ quisque tenetur soluere quod legitime debet. At faciendo id ad quod lex naturæ obligat, nullum creatur animæ periculum: imo creatur potius non faciendo. Quare qui tenetur aliquid soluere ex-

communicato; potest id soluere absque detrimeto animæ suæ.

116. Quod autem oppositum est, i priuilegium caponis. Quoniam multos, pertinere tant. m. a. personas in eo expressis; ita cum Sylu. accipiendum est, vt sensus sit, non pertinere ad alias personas, nisi habitâ ratione communicationis quæ minor sit, aut quæ maiore de causa vsurpari possit, quæ ea quæ illic conceduntur: sicut est communicatio in solutione debiti, quæ multo minor est cõ nuntiatione domesticâ, aut eâ quæ est colonis licita propter obligationem colendi terræ excommunicati: quandoquid maior est obligatio reddendi quod iam acceperis quam dandi, vt accipias: sicut dat colonus suam operam, vt fructuum partem accipiat.

117. ADHUC se offert dubitatio. Num liceat se dedere alienius seruitio, postquam est denunciatus excommunicatus? Ad quam Vgolinus propositis pro vtraq; parte authoribus in cit. cap. 23. §. 9. nu. 8. distinctione respondet: nempe esse licitum in necessarijs ad vitæ ipsius sustentationem: alioquin in molitor possit ei frumentum molere, nec pistor panem coquere: aut ei præsto esse ad rerum ipsius vitandam iacturam, redundantem in detrimentum Reipublicæ cuius interest res ciuium bono loco esse. In alijs autem sine quibus vitam sustentare potest & res proprias in suo statu conseruare, non est licitum. Hocque est quod ait Adrian. in 4. De clauib. art. 3. §. Sed quoniam, exceptione 4. licere cum excommunicato communicare in ijs quæ concernunt damni euitationem: quamuis non in ijs quæ concernunt lucri acceptionem; nisi id lucri ipsius sustentationi necessarium videretur.

118. RESTAT DICENDVM de conuersione Superioris, hoc est, patrum aut dominorum cum subditis suis, hoc est, cum filijs: aut seruis excommunicatis: & eorundem subditorum cum aliquo ex ipsis excommunicato. Ergo licitum esse patri cum filio excommunicato conuersari; negarunt quidem aliqui, sed plures contra affirmant, vt videre est apud Vgol. De censuris tab. 2. cap. 23. §. 7. nu. 12. Qui in sequen. §. 8. n. 2. cum Nauar. in En hir. cap. 27. num. 27. docet similiter licitam esse domini conuersionem cum seruo excommunicato. Tam autem hoc, quam illud confirmatur: quia dispositum in vno ex correlatiuis cuiusmodi sunt pater, filius: dominus & seruus, locum habet in altero, vt in Iuris periti cõ tinniter dicunt, teste ipso Vgolino. Sicut ergo dispositione iuris, tum filio cum patre: tum seruo cum domino excommunicato permittitur conuersatio; censenda est similiter permitti, tum patri cum filio, tum domino cum seruo excommunicato; idq; tam in ijs quæ superior, id est, siue pater, siue dominus, prestare tenetur suo subdito, id est, siue filio, siue seruo (quod tradunt D. Thomas in 4. dist. 18. quæstio. 2. art. 4. quæstio. 1. D. Anton. loco cit. Caiet. verbo Excommunicatio, cap. vlt. vers. Circa tertium, & satis patet ex præcedentis dubij explicatione) quam in ijs quæ vice versâ inferiori superiori prestare tenetur quod Sotus expressit in 4. dist. 22. quæst. 1. art. 4. colum. 10. & insinuant Palud. & Adrian. locis cit. cum aunt non teneri quemquam cum præiudicio detrimentoque suo carere sibi debito famulatu, vel subiectione excommunicati. Ratioque est ex cap. 2. De constitutionibus deducta, ne innocens sine sua culpa damnum patiatur: & nocens ex sua malitia lucrum faciat, si que occasione capiat in ea perseuerandi. Quod cum absurdum sit, licere debet ab excommunicato exigere, & recipere debitum. Quo fundamento nixus D. Anton. facultatem conuersandi cum excommunicatis, extendit ad eos qui conduxerunt mercenarios, quos sine magno suo incommodo vitare non possunt; itemque ad socios qui habentes aliquid commune, non possunt societatem dirimere sine magno suo incommodo.

119. Extra illa autem, in ijs quæ ad humanam conuersationem pertinent, non licet superioribus ipsis communicare cum suis subditis excommunicatis, insinuat D. Antoninus, ei quod proxime ex ipso retulimus, subiungens. Alias autem non possumus communicare. Adrianus vero absolute dicens licitum esse patri cum vxore, filijs, & alijs de familia communicare, contrarium significat; quod est minus probabile: quia constat prohibitam esse in genere humanam conuersationem cum excommunicatis; non constat vero tales perso-

REGINAL
DI
PRACTE
EDRO
E. V

nas excusari extra obsequia familiaria ad quæ tenentur, extraque ea, sine quibus illa nequeunt exhiberi. Id quod potest intelligi ex Cap. Inter alia, De sentent. excommunic. ac ratione confiderari: quia ad excommunicatum abducendum à contumacia (in quem finem vitari iubetur) plurimum valet, ut non modo foris, sed etiam domi quantum iustitia patitur, vitetur; cum inde magis confundatur.

Aduerte autem exceptiones, quas ante fecimus de communicatione in crimine criminoso, & in diuinis, & cum periculo propriæ subuersionis, hic etiam habere locum. Et adde, quod si pater filium, aut dominus seruum non corrigit, nec inducat quantum potest ad deponendam contumaciam, & obtinendam absolutionem, ipse delinquit, ut monet Palud. Imo, quia id esset quodammodo fouere ipsorum contumaciam, contra ante memoratos Canones. Quoniam multos, & inter alia; quibus conceditur priuilegium, de quo agimus: priuari eodem priuilegio, nec eisdem, siue patres, siue dominos posse cum ipsis suis filiis, aut seruis conuerfari, ut nec cum alijs excommunicatis, iuxta D. Antoninum in 3. par. tit. 15. cap. 1. in 3. excusatione, vers. 6. citatem alios, quorum sententiam approbat Vgolinus in cit. cap. 23. §. 7. in fine.

QUOD ATTINET ad conseruos, & ad fratres, tenendum est cum Vgolino in sequenti §. 8. in fine, fratrem, ut cum patre, sic cum fratre excommunicato esse posse: quia filius est pars quædam patris, & ex quo simul habitant, necessitas simul versandi eos excusat, etiam mortuo patre. Secus autem esset si habitatione separarentur. Similiter seruum cum conseruo excommunicato esse posse, tum ratione necessitatis: quia subiectus dominio alterius, abire non potest; tum ratione utilitatis quia non habet aliam conditionem commodam locandi suas operas. Idem tamen, ut ille addit, quantum possunt, debent talem excommunicatum vitare, ut inde rubore perfulsus resipiscat.

Res ignorata.

SECTIO IV.

HÆC dictio significat eum qui cum excommunicato communicat per ignorantiam probabilem, seu minime coniunctam cum negligentia crassa, vel affectata (quod latius tractatum videri potest apud Thomam Sanchez libr. 9. De matrim. disput. 32. quæstio. 6.) quærendæ cognitionis, quam tenetur, & potest habere, excusari, iuxta Cap. Quoniam multos, in quæstio. 3. & Cap. Apostolicæ, De Clerico excommunic. etiam si, ut monet Caiet. in verbo Excommunicatio, cap. ultimo, vers. Circa tertium, communicatio fit in diuinis. Quod etiam iuxta Cap. Si vero 2. De sentent. excommunic. sentiendum est de eo qui communicauerit per inaduertentiam, prout habet Caiet. in 2. quæstio. 6. art. 8. iuxta (ut habent Palud. in 4. distinctio. 18. quæstio. 6. art. 2. & Adrianus in 4. De clauibus, quæstio. 7.) de eo qui habitu sciens aliquem esse excommunicatum, per surreptionem communicat cum ipso, statimque ac id aduertit, retrahit se. Et ratio est: quia talis actus non est deliberatus, & ideo nullam rationem habet peccati. Qua de re nihil opus est plura dicere: quoniam, ut bene monet Nauarr. in Enchir. cap. 27. numer. 27. post priuilegium Concilij Constant. ea quæ pertinent ad hoc excusationis genus, non estimantur ex nuda ignorantia excommunicationis, sed ex defectu notitiæ denunciationis requisitæ, ut teneamur excommunicatum vitare; quæ notitia qualis esse debeat, habetur ex traditis in præced. capit. 1.

OCVRRIT autem dubitatio; an ut ex eo, quod quis ignoratur esse excommunicatus, licite alij cum eo communicant; sic & ipse cum alijs possit licite communicare? De qua, prout meminit Syluester Excommunicatio 3. numer. 1. vers. 5. fuit quorundam sententia, cui subscribit Alphons. à Castro lib. 2. De potestate legis pœnalis, cap. ultimo, concl. 2. vers. Circa istos, non peccare excommunicatum occultum intrando Ecclesiam, & cum alijs communicando in diuinis: quia non debet se prodere (sicut nec alij debent ipsum) quia peccaret dando scandalum.

Contrariam autem sententiam, illa reiecta, idem Syluester amplectitur: quia cum occultus perinde ac manifestus, excommunicatus incurrat penam excommunicationis, per sen-

tentiam Superioris impositam, ut ostensum est in præced. libr. 9. cap. 9. quæstio. 3. ipse tenetur eam acceptare, & seruare. Deinde seruare Superioris mandatum legitimum, actus est virtutis. Ergo per eum non datur scandalum, sed potius bonum exemplum. Si quid verò scandali consequatur ex eo, quod mandatum Superioris obseruandum se manifestauerit, id non potest imputari tali obseruationi, sed peccato ex quo consecuta fuit obligatio ad penam, quam sustinendo manifestat se. Nec debet videri alienum, quod quis obligetur ad aliquid; unde peccatum ipsius occultum manifestetur. Nam in veteri lege, ut recte ait Syluester. ex mandato Dei erant determinata sacrificia, quæ cum offerebantur, cognoscerebatur quo peccato se obstrinxisset illi pro quibus offerebantur. Cui sententiæ Syluestri, quoad diuina, assentitur Coar. ad Cap. Alma mater, 1. part. §. 2. nu. 11. sub finem, eamque approbat Sotus in 4. distinctio. 12. quæstio. 1. art. 4. non longe à fine, cum dixit excommunicato, nec propter officium, nec propter scandalum, aut generale præceptum Ecclesiæ de communione, licere ad Sacramentum Eucharistiæ accedere.

Esti autem hæc sententia tutior est, videtur tamen id saltem esse admittendum, quod D. Thomas 3. par. quæstio. 83. art. 6. ad 2. attingit; nempe, excommunicatum occultum si abstinendo ab aliorum communione, contraheret infamiam, ex qua nasceretur grauissimum scandalum, nec tentatis omnibus alijs vijs, vllam inueniret, quæ illud impedire posset, non teneri tunc abstinere; si cum omni humilitate, & firmo proposito procurandi, & obtinendi quamprimum poterit absolutionem, reiecto omni alio obice, disponere se ad agne communicandum. Ratio est: quia eum Ecclesia vitatur excommunicatione ad continendos in officio, reuocandosque à vitijs subditos suos, non est probabile velle, ut cum grauissimo scandalo aliorum (quod ei fini plane aduersatur) excommunicatus teneatur abstinere ab aliorum communicatione. Deinde quando non possunt duo præcepta simul seruari, tunc quod minus est, cedit maiori: at vitare infamiam ad occurrendum grauissimo scandalo, est iuris naturæ, & excommunicatum abstinere à communione aliorum, ad summum est de iure tantum positum diuino, quod iuri naturali cedit. Quare non est negandum, quin excommunicatus occultus ad vitandum grauissimum scandalum, si aliter non potest; prius condepto firmo proposito procurandæ quamprimum, & obtinendæ absolutionis, communicare possit cum alijs, etiam in diuinis, sublato à se omni alio obice.

Neesse.

SECTIO V.

HÆC dictio significat primo licitum esse communicationem cum excommunicato propter necessitatem sustentationis ipsius; hoc est, excusari eos qui illi indigent ad vitæ sustentationem largiuntur elemosynas: quod expresse docent Palud. in 4. distinctio. 18. quæstio. 6. art. 2. & Adrianus in 4. De clauibus, quæstio. 3. exceptione. 8. & alij apud Vgolinum in cit. capit. 23. §. 11. numer. 8. Et manifestum est ex Cap. Quoniam multos, in quæstio. 3. & Cap. Inter alia, §. Illud item, De sentent. excommunic. ac confirmatur: quia necessitas non subiecit iuri, ex Cap. Quanto, De consuetudine, & ex cap. 2. De obseruatione ieiuniorum, sub finem, & ex Cap. Quod non est, De regulis iuris. Intelligendum est autem de necessitate sustentationis, non modo quoad ea quæ ad vitam pertinent, verum etiam quoad ea quæ ad ad vestitum, & hospitium, ex quibus pendet vitæ sustentatio. Neque in his largiendis (nisi forte per id nutriretur in errore, vel largiaris ei magis intuitu mundanæ amicitiae, quam elemosynæ, ut loco cit. excipit Palud.) expectandam esse necessitatem extremam, sed satis esse, ut monent D. Anton. 3. par. tit. 15. cap. 1. §. 1. sub finem, & Sylu. Excommunicatio 5. nu. 5. quod indigeat, nec facile possit aliunde habere. Nec enim, inquit idem, hospites cum excommunicatus petit ab ipsis hospitium, tenetur expectare donec ab omnibus alijs illud sit denegatum. Eadem ratione, ex Caiet. in verbo Excommunicatio, cap. ultimo, vers. Circa tertium, licet medicamentis subuenire excommunicato ægro, si illis ad vitæ conseruationem egeat. Alia autem quæ non sunt vitæ necessaria, sed tantum commoda; ut forforium,

securis, aliave utensilio, ut inquit D. Antoninus, & Syluester, illi penitenti danda non sunt.

Adhuc, in graui necessitate famæ, aut rei familiaris peritura, licet ei subuenire. Namq; ad eam non extenditur prohibitio Ecclesiæ, iuxta illud quod ante proposuimus; necessitatem non subiciunt: quæ de re Vgolinus in cit. §. ii. num. 9. & 10. Duo addens in num. ii. Alterum, esse potius non excommunicato subueniendum in pari necessitate, quam excommunicato, nisi sit consanguineus. Alterum, quando ex prædicta communicatione excommunicati fierent deteriores, aut Respublica graue caperet detrimentum, posse talem subuentionem prohiberi, ut quando Papa sub excommunicatione prohibet, ne quis exulibus grassantibus necessaria vitæ subministrat, ut sic extinguantur.

125. SIGNIFICAT secundo proposita dictio, licitum esse alicui cum excommunicato conuersari propter necessitatem sustentationis suæ, hoc est, si quis non possit vitæ necessaria aliunde habere, quam ab excommunicato, posse ab ipso ea accipere; quod patet ex Cap. Quoniam multos, ii. quæst. 3. in quo peregrinis, viatoribus, & alijs transeuntibus per terram excommunicatorum, sit potestas accipiendi necessaria ab excommunicatis, si non possint aliunde emere, aut si non habeant unde emant. De quo in cap. Si vero, De sententia excommunicatis, dicitur; cautum esse iure, quod si quisquam per terram hæreticorum, aut quorumlibet excommunicatorum transierit, necessaria emere, & recipere possit ab iisdem. Necessaria intellige, ut prius, non tantum quoad victum, sed etiam quoad vestitum, & hospitium. Si enim hæc excommunicato indigenti largiri licet, multo maiore ratione alter qui non est in culpa, poterit indigens eadem ab excommunicato accipere.

Intellige etiam quantumuis necessitas non sit extrema; sed potuerim quæ mihi illic foris necessaria mecum portare, aut possim ab alijs elemosinam petendo mihi providere, sed mea conditio id non patitur; de quo Vgolinus in eod. §. ii. num. 3. Addens ista locum habere, non solum pro nobis, sed etiam pro alijs qui tali necessitate premuntur. Atque quod dicitur de necessarijs ad sustentationem, simili modo dicendum est de ijs quibus quis eget ad corporis curationem, nempe si quis periculosa infirmitate laboret, nec habeat aliud medicum quam excommunicatum, poterit ad hunc recurrere, ut idem author consequenter notat. Addens in sequenti num. 4. ubi periculum imminet, ne famam perdamus, si alius desit qui opem ferat, nos posse ad excommunicati auxilium confugere.

126. SIGNIFICAT tertio eadem dictio, tum quod Vgolinus in sequenti numero 5. habet post Angelum Excommunicatio 8. numer. 19 & Sylu. Excommunicatio 5. num. 5. ob necessitatem vitandi damnum sui patrimonij, vel iudicij statum proprium, communicantem cum excommunicato excusari; nisi sit communicatio in aliquo crimine, aut in diuinis. Tum etiam quod Caiet. loco cit. deducit ex Cap. Si vero, De sententia excommunicationis, ratione vitandi ex contractu inito, licitum esse communicare cum excommunicato ad executionem talis contractus, qui mille non vult rescindere ad vitandam damnum, quod innocens inde alioqui incurreret. Porro, nullam necessitatem vrgere, atque ob solam commoditatem, non debent antedicta ab excommunicato, vel peti, vel accipi. Nam ut ait glossa ad Cap. Inter alia verbo Necessitas, De sententia excommunicatis, alia sustinenda est incommoditas, ut iustitia Ecclesiastica seruetur. Quamquam tamen opus non est eam necessitatem esse extremam, sed sufficit, ut monet Adrianus in 4. De Clauibus, questione 3. in 8. exceptione, esse magnam; seu esse incommoditatem notabilem quoad victum, & cetera quæ memorata sunt.

127. SIGNIFICAT quarto proposita dictio, quod expresse tradunt Palud. in 4. distinctione 18. questione 6. art. 2. & Caietan. verbo Excommunicatio, capite ultimo, vers. Circa tertium, licitum esse conuersari cum excommunicato propter necessitatem consilij spiritualis, hoc est, eos qui non habent alium idoneum quam excommunicatum, à quo possint commodum consilium petere, posse ad illum necessitate exigente recurrere. Si enim, inquit Caiet. licet mihi, quod habetur ex Cap. Cum voluntate, & ex Cap. Responso, De sententia excommunicatis, cum excommunicato communicare pro salute

animæ ipsius; consequens est, id etiam mihi licere pro salute animæ meæ. Adde, & pro salute animæ alicuius tertij: quod idem quoque author ibidem expressit, ut exempli gratia, si Confessarius ad satisfaciendum conscientiæ penitentis sui indigeat consilio excommunicati, quia doctus est, eo vi potest. De conuersatione propter necessitatem consilij temporalis, id est, ad vitandum damnum temporale, eodem modo videtur sentiendum, quo de conuersatione propter necessitatem periculose infirmitatis.

128. SIGNIFICAT postremo eadē dictio; excusari illos qui per vim absolutam, seu coactionem communicant cum excommunicato; etiam si communicatio sit in diuinis; quod Angelus Excommunicatio 8. num. 17. expressit. Et probatur ex Cap. Sacris, De ijs quæ vi metusve causæ sunt: ubi ratio hæc redditur, quod talis magis pati, quam agere videatur. Dicitur autem vis absoluta, quando ille cui inferitur, habet se omnino passiuē, ita ut ad actionem nihil propria voluntate conferat: sed illa actiue sit tantum ab externo principio, ut illa de qua mentio est distin. 50. Cap. Presbyteros: cum refertur quod ij qui constanter se Christianos profitebantur, eo visq; constringebantur, ut tortores manus ipsorum apprehendentes, violenter attraherent, & funestis sacrificijs admouerent, ut aliquid polluti cibi per necessitatem sumere cogerentur. Præter illam vero alia datur vis, quæ dicitur conditionata: estq; cum quis ad aliquid agendum, quod alioqui ex insita propensione non egisset, metu, aut blanditijs inducitur, ita ut inductio potius, aut persuasio, quam vis, simpliciter dicenda sit.

129. ATQUE de hac dubitatio mouetur; Vtrum si quis metu mortis inducatur ad communicandum cum excommunicato excusetur? Et autem satis sit sequentibus propositionibus. Prima est. Si quis cum excommunicato communicauerit in humanis, hoc est, in locutione, sumptione cibi, & huiusmodi alijs metu mortis, aut alterius mali magni; velut verberum, aut aliorum cruciatuum corporis, excusari à peccato, & ab excommunicatione minore. Quam esse communem sententiam notat Sylu. Excommunicatio 5. num. 23. eamq; probat Caiet. verbo Excommunicatio cap. ult. vers. Circa tertium, argumento à minori ad maius: quia si secundum ius, prout ante habitum est, licet extra diuina communicare causa necessitatis damni vitandi ex contractu inito, multo magis licet causa damni vitandi ex metu mortis, aut verberum: quia damnum hoc maius est illo.

Intelligenda autem est propositio ex eodem Syluestro & Nauarr. in Enchir. capite 27. num. 36. nisi talis metus incutatur in contemptum Ecclesiæ, & præiudicium fidei: quia tunc, inquit Nauarrus, oportet potius mori, quam ita communicare: cum magis teneamur defendere articulum fidei de Ecclesiastica potestate ferendi excommunicationem, quam vitam nostram corpoream; iuxta Cap. Nolite, ii. questione 3. Vbi obligatio libere defendendi veritatem fidei, etiam cum periculo mortis, deducitur ex illis verbis Domini Matth. 10. Nolite timere eos qui occidunt corpus, &c. Sic etiam non tenear cum periculo vitæ præceptum Ecclesiæ de non vescendo carnibus in Quadragesima: tamen si hæretici mihi minitantes mortem nisi comedam, credant me comedendo ipsorum hæresi consentire; potius debeo mori, quam comedere: quia tunc præcepto Ecclesiæ accedit ratio iuris diuini obligantis me ad confitendam fidem.

Secunda propositio est. Si quis in officijs diuinis (ut exempli gratia, celebrando Missam coram eo) communicauerit cum excommunicato ob metum mortis, vel cruciatuum corporis; incensum, non quidem in contemptum clauium Ecclesiæ, nec in præiudicium fidei: sed ex stultitia, aut vanitate illius qui incutit, aut ex alia aliqua causa: ipsum nec peccare, nec aliquam censuram Ecclesiasticam incurrere. Hanc Angelus Excommunicatio 8. nu. 18. & Sylu. eodem verbo quinto, num. 23. probant: quia non tenetur quis obedire Prælato præcipienti, ut exponat se morti, vel cruciatibus, nisi pro fide, aut communi salute, quando id necessarium est ad illius defensionem. Vnde consequens est, præceptum Ecclesiæ de non communicando in diuinis cum excommunicato, non ita obligare, ut oporteat illum seruire cum damno mortis, aut cruciatuum corporis.

Et certe tale quid non esse de illius intentione, satis colligitur ex eo, quod ad consulendum timoratis conscientijs, & ad tollendas occasiones peccandi, duobus tantum casibus exceptis, tam communicationem indulserit. Si enim hanc in infinitis casibus, nullo etiam urgente metu mortis, cōcesserit, quomodo censerebitur in duobus eandē tantā s. ueritate prohibuisse, ut quantumcumque nulla fidei, aut disciplinæ Ecclesiasticæ conferuandæ necessitas exigat, declinanda sit cum periculo vitæ, & cruciatuum corporis? Accedit quod nō sit existimanda pia mater Ecclesia intendere afflictionem dare afflictis. Hanc doctrinam alijs in eam citatis Couar. habet ad Cap. Alma mater, 1. par. §. 3. sub finem.

Tertia propositio est. Si quis in causa mortis, aut cruciatuum corporis cum excommunicato communicauerit in peccato mortali, ut in furto, vel in fornicatione, ipsum peccare mortaliter, excommunicationemque minorem incurrere (atque iuxta antedicta num. 94. interdum maiorem) sicut peccat, & incurrit minorem excommunicationem communicando cum detrimento fidei, aut contemptu clauium Ecclesiæ. Secundum quam propositionem Angelus, Sylu. Nauarr. & Couar. locis cit. limitandum volunt Cap. Sacris, De ijs quæ vi metusve causa fiunt: dum definit excommunicationis labe contaminari communicantem cum excommunicato per metum; qui extenuat quidem culpam, sed eam non tollit; quādoquidem pro nullo metu debet quis peccatum mortale perpetrare. Limitandum, inquam, ut sensus eorum verborum sit, non quidem quemcumque, qui per metum, etiam in diuinis communicauerit cum excommunicatis, penam iuris incurrere: sed eum qui ita communicauerit, ut communicatio sit in crimine, seu sit perpetratio actus de se illiciti; vel sit in præiudicium fidei Catholicæ, vel in contemptum disciplinæ Ecclesiasticæ.

Ceterum hæc hætenus dicta de metu excusante, intelligenda sunt de iusto, quem dicunt cadentem etiam in constantem virum: alius enim metus, communicantem cum excommunicato siue in diuinis, siue etiam in humanis, non excusat à censura, ut nec à peccato, quantumuis absit contemptus: etsi negandum non est aliquantulum attenuare peccatum ipsum. Quis autem sit metus cadens in constantem virum, habes expositum in præced. libro quinto cap. 8.

Quærere tandem potest aliquis, An præceptum quoque Superioris iubentis communicationem cum excommunicato, excuset communicantem? Cui respondendum est, præceptum quidem Episcopi non excusare. Nam ex quo ipse ut inō potest excommunicati communionem, iuxta Cap. Cum desideres, De sentent. excommunicat. nec alijs. Id concedere, aut præcipere potest, iuxta regulam 54. iuris, ff. Nemo plus iuris ad alium trāsferre potest, quam ipse habeat: præceptum tamen Papæ excusare; quia ex quo Papa potest quacumque ratione ab excommunicatione absolueret, argumento Clementine finalis De sentent. excommunicat. existimabitur potius absoluisse, quam præcipere illicitum.

CAP. XVI.

Ex antedictis corollaria quedam.

SVMMARIVM.

- 131 Cur excommunicatio dicatur pœna, quā nulla maior in Ecclesia.
 132 Excommunicationem, pœnam esse non tantum externam, sed etiam internam, contra Lutherum.
 133 Obiectio pro eodem Luth. ro cum responsione.
 134 Quo sensu excommunicatus dicatur separatus ab Ecclesia, & Sathana traditus.
 135 Potestatem diabolo datam per excommunicationem, non esse irrationabilem.
 136 Per excommunicationem anima damno afficitur.
 137 Dicitur à Nauarro, non esse licitum audire Missæ p. publici concubinarj, reijcitur.

Valerij Par. II. Tom. 3.

138 Ea quibus ille se rueri posse videtur, reijcuntur.

139 Moderatid cum quæ accipi debet contrarium eius quod docet.

HX hætenus dictis de effectibus excommunicationis maioris, deque eorundem impedimentis, nonnulla sequuntur paucis perstringenda, antequam de minore excommunicatione dicere aggrediamur.

PRIMUM EST. Cum tot per maiorem excommunicationem incurrantur incommoda, merito in Cap. Corripiantur, 24. quæst. 3. eam dici pœnam, quā nulla maior est in Ecclesia. De quo dicto videri potest Vgolinus tab. 2. cap. ultimo, §. 1. num. 8. & 9. ut & in præced. num. 6. & 7. de eo quod eadem excommunicatio dicitur, tum mucro Episcopi, 16. quæst. 2. Cap. Visis, in fine, & Cap. Quoniam in plerisque, De officio Ordinarij: tum etiam mors, in Cap. Per venerabilem, prope finem, Qui filij sint legitimi. Merito quoque Concil. Trid. sess. 25. cap. 3. De reform. præcipere, excommunicationem quantumuis sit neruus Ecclesiasticæ disciplinæ, & ad continendos populos valde salutaris, sobrie exercendā esse: neque; si aliter, quam excommunicatione, delinquens coerceri possit, eam esse vsurpandam. Cui sententiæ cōgruenter Sotus in 4. dist. 22. quæst. 1. art. 2. col. 7. damnat eos Prælatos, qui aut pro exiguo furto olerum, aut fructuum, excommunicationem decernunt: aut nihil nisi sub pœna excommunicationis præcipere norunt: aut etiā citationis schedulas subscriptas notarijs concedunt, in quibus ipsi quorum voluerint nomina inscribant: aut demum qui per excommunicationem cogunt aliquem soluere debita, qui posset ad id compelli in foro ciuili, aut aliā viā seculari. Quod postremum specialiter Concil. Trid. loco citato vetat. Vide in eandem sententiam alia apud Couarruiam ad Cap. Alma mater. 1. parte, §. 9. num. 1.

SECUNDUM EST. Excommunicationem maiorem, non solum esse pœnam externam, ut perperam sensit Lutherus art. 23. eorum, qui à Leone decimo damnati sunt (quem cōfutant Dominicus Sotus in 4. dist. 22. quæst. 1. artic. 1. col. 7. & alter Sotus in Institut. Sacerdot. de excommunicatione, lect. 2. & Couarruias ad Cap. Alma mater, in principio, num. 9.) sed etiam internam animæ, quam priuat adiumentis communium precum Ecclesiæ, perceptionis Sacramentorum, & piorum colloquiorum. Quæ priuatio licet non tollat ab anima gratiam gratum facientem: quia id tantum sit per peccatum mortale, ex Concil. Trid. sess. 6. cap. 15. tollit tamen dispositiones ad eandem. Non enim dubium est per participationem Sacramentorum, & auditionem diuinorum officiorum, ac pia colloquia, sanctamque; aliorum conuersationem, tales dispositiones nobis facile contingere. Et ita intelligendum est quod Syll. Excommunicat. nu. 1. vers. 2. inter excommunicationis effectus ponit, excludere à regno cælorum; quod nimirum priuat adiumentis quibus homo disponitur facilius ad gratiam gratum facientem, sic qua regnum cælorum nequit haberi. Nec enim sensus esse potestis quem verba præferunt; quia cum excommunicatio maior non feratur nisi ob peccatum mortale, ex Cap. Nemo Episcoporum, 11. quæst. 3. in eo in quem fulminatur, inuenit effectum ipsum excludendi à regno cælorum, tanquam necessario comitantem peccatum mortale.

Si quis obijciat pro Luthero, excommunicationem esse medicinam animæ, iuxta Cap. Cum medicinalis, De sententia excommunicat. in 6. ideoque non debere obesse animæ, sed tantum prodesse. Respondendum est primo, sicut quæ purgant corpus, mederi dicuntur, etiam si multis damnis interca illud afficiant, si ipsum tandem sanitati restituant: sic etiam excommunicatio mederi dicitur, quia damno afficit in eum finem, ut tandem pulsā cōtumaciā, vitæ spiritali quis restituitur. Respondendum est secundo, etiam si excommunicatio non sit medicinalis excommunicato indurato, esse tamen reliquis membris Ecclesiæ; quia per eam cōsultur incolumitati totius reliquæ communitatis, sicut cum membrum, ne vlcus eius serpat latius, præsecundatur à toto corpore, ut incolumitati huius cōsuletur. Quæ utraq; responsio attingitur in antememorato Cap. Corripiantur.

TERTIUM EST. Licet excommunicatus non ita separatur ab Ecclesia, ut desinat esse verum eius membrum, si